

Cluster Analysis and Scientific Mapping of Nahj al-Balagha Studies in the Islamic World Science Citation Database

Saleh Rahimi¹

Faramarz Soheili²

1. Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Razi University, Kermanshah, Iran. (Responsible author).

s.rahimi@razi.ac.ir / <https://orcid.org/0000-0001-6540-9825>

2. Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran.

f_soheili@pnu.ac.ir / <https://orcid.org/0000-0003-2581-7052>

*Scientific
article*

Received

2025/01/11

Accepted

2025/05/24

Abstract: The conceptual structure of vocabulary refers to a semantic network of relationships between words, demonstrating how concepts and terms interconnect within a text or dataset. In other words, it provides a framework showing how words collectively create meaning and which concepts hold primary significance. Given the importance of examining the conceptual structure of Nahj al-Balagha, this study conducts a quantitative analysis of research related to this text. This research examines the scholarly structure of this field from 1999 to 2023, identifying main research clusters, conceptual dimensions, and key themes within each cluster. Utilizing bibliometric techniques and co-word analysis, 1,345 records were extracted from the Islamic World Science Citation Database (ISC) to trace research trends on Nahj al-Balagha over this 25-year period. Cluster analysis and strategic diagrams were employed to map the conceptual structure of studies and identify subfields and their interrelationships. Findings reveal the conceptual structure comprises twelve clusters: (1) letters and sermons of Nahj al-Balagha, (2) themes in Nahj al-Balagha, (3) Nahj al-Balagha and society, (4) governance and leadership in Nahj al-Balagha, (5) the Quran and Nahj al-Balagha, (6) Nahj al-Balagha's influence on poetry and poets, (7) thematic analysis of Nahj al-Balagha, (8) meritocracy in Nahj al-Balagha's teachings, (9) ethics of officials in Nahj al-Balagha, (10) management and aesthetics in Nahj al-Balagha, (11) Imam Ali (AS), and (12) Nahj al-Balagha and education. Furthermore, content analysis of published articles identified emerging topics in the field. These clusters reflect the key dimensions and themes of Nahj al-Balagha studies. This research can assist policymakers and researchers in developing strategic programs, identifying research gaps, and guiding future investigations.

Keywords Nahj al-Balagha, letters, sermons, aesthetics, cluster analysis

DOI [10.22051/tqh.2025.49518.4329](https://doi.org/10.22051/tqh.2025.49518.4329)

publisher Faculty of Theology, Alzahra University, Tehran, Iran

تحلیل خوشه‌ای و ترسیم نقشه علمی مطالعات نهج‌البلاغه در پایگاه استنادی جهان اسلام

فرامرز سهیلی^۲

صالح رحیمی^۱

۱. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول).

<https://orcid.org/0000-0001-6540-9825> s rahimi@razi.ac.ir

۲. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

<https://orcid.org/0000-0003-2581-7052> f_soheili@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

ساختار مفهومی واژگان به شبکه‌ای از ارتباطات معنایی بین واژگان اشاره دارد که نشان می‌دهد چگونه مفاهیم و کلمات در یک متن یا مجموعه داده‌ها به هم مرتبط هستند. به عبارت دیگر، ساختار مفهومی واژگان، چارچوبی است که نشان می‌دهد واژگان چگونه در کنار هم معنا می‌سازند و چه مفاهیمی بیشترین اهمیت را دارند. بررسی ساختار مفهومی مفاهیم نهج‌البلاغه اهمیت زیادی دارد، لذا این پژوهش، به تحلیل کمی مطالعات مرتبط با نهج‌البلاغه می‌پردازد. در این مطالعه، ساختار علمی این حوزه از سال ۱۳۷۸ تا ۱۴۰۲، ش بررسی شده و خوشه‌های اصلی پژوهشی، ابعاد مفهومی و موضوعات کلیدی هر خوشه شناسایی شده است. این پژوهش با بهره‌گیری از فنون کتاب‌سنجی و تحلیل هم‌رخدادی واژگان انجام شده است. تعداد ۱۳۴۵ مدرک از پایگاه استنادی پایش علم و فناوری جهان اسلام (ISC) استخراج گردید تا روند پژوهش‌های مرتبط با نهج‌البلاغه را، در بازه زمانی ۲۵ ساله، شناسایی کند. تحلیل خوشه‌ای و نمودار راهبردی برای ترسیم ساختار مفهومی پژوهش‌ها و شناسایی زیرحوزه‌ها و روابط بین آن‌ها در این حوزه به کار گرفته شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که ساختار مفهومی این حوزه از دوازده خوشه به این شرح تشکیل شده است: ۱. نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه؛ ۲. درونمایه‌های نهج‌البلاغه؛ ۳. نهج‌البلاغه و جامعه؛ ۴. حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه؛ ۵. قرآن و نهج‌البلاغه؛ ۶. تأثیر نهج‌البلاغه بر شعر و شاعران؛ ۷. تحلیل مضمون‌های نهج‌البلاغه؛ ۸. شایسته‌سالاری در آموزه‌های نهج‌البلاغه؛ ۹. اخلاق کارگزاران در نهج‌البلاغه؛ ۱۰. مدیریت و زیباشناسی در نهج‌البلاغه؛ ۱۱. امام علی^(ع) و ۱۲. نهج‌البلاغه و تربیت. علاوه بر این، با تحلیل محتوای مقالات منتشر شده، موضوعات نوظهور در حوزه نهج‌البلاغه شناسایی شدند. خوشه‌ها، ابعاد و موضوعات کلیدی این حوزه را بازتاب می‌دهند. این پژوهش می‌تواند به سیاست‌گذاران و پژوهشگران در تدوین برنامه‌های راهبردی و شناسایی شکاف‌های پژوهشی کمک کرده و مسیر پژوهش‌های آتی را روشن سازد.

صص

۳۱-۵۳

نوع مقاله

علمی

پژوهشی

دریافت:

۱۰-۲۲

۱۴۰۳

پذیرش:

کلیدواژه‌ها: نهج‌البلاغه، نامه، خطبه، زیباشناسی، تحلیل خوشه‌ای.

[10.22051/tqh.2025.49518.4329](https://doi.org/10.22051/tqh.2025.49518.4329)

DOI:

دانشکده الهیات دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

ناشر

۱. بیان مسئله

نهج‌البلاغه یکی از ارزشمندترین میراث‌های اسلامی است که به دلیل محتوای ژرف و آموزنده‌اش در حوزه‌های مختلف دینی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی، همواره منظور نظر محققان و اندیشمندان بوده است. این اثر که مجموعه‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار امام علی^(ع) را در بر دارد، در طول تاریخ، الهام‌بخش بسیاری از مطالعات و پژوهش‌ها بوده است. تنوع موضوعی و عمق معنایی این اثر باعث شده است که مطالعات گسترده‌ای در حوزه‌های مختلف مرتبط با آن انجام شود. آقاجانی و رسول‌نیا^۱ (۲۰۲۳، ص ۲۷۵) اشاره می‌کنند که نهج‌البلاغه به عنوان مهم‌ترین منبع پس از قرآن کریم، تفکر انسان را به خود جلب کرده و در عرصه علم جهت‌گیری خاص خود را داراست. این کتاب مملو از موضوعات ادبی غنی است که محیطی مناسب برای پژوهش فراهم می‌کند. با توجه به حجم وسیع این مطالعات، ضروری است که به تحلیل ساختار مفهومی این پژوهش‌ها پرداخته و ارتباطات میان موضوعات مختلف شناسایی شود. به عبارتی، نیاز است تا با استفاده از روش‌های علمی و نظام‌مند، بتوان به درک جامعی از ساختار دانش تولیدشده در حوزه نهج‌البلاغه دست یافت و روابط بین مفاهیم و موضوعات مختلف آن را شناسایی کرد. علی‌رغم انجام پژوهش‌های متعدد در زمینه نهج‌البلاغه، همچنان وجود یک چارچوب منسجم برای دسته‌بندی و تحلیل مفهومی این مطالعات به چشم نمی‌خورد.

فقدان یک چارچوب منسجم برای دسته‌بندی و تحلیل مفهومی پژوهش‌های نهج‌البلاغه، چالشی است نیازمند توجه جدی. با تدوین یک چارچوب مفهومی جامع، استفاده از روش‌شناسی‌های نظام‌مند و ترویج پژوهش‌های میان‌رشته‌ای، می‌توان به یک درک عمیق‌تر و کاربردی‌تر از مفاهیم نهج‌البلاغه دست یافت. این کار نه تنها به غنای پژوهش‌های این حوزه می‌افزاید، بلکه می‌تواند به حل مسائل معاصر در

1. Aghajani, M., & Rasoulnia, A. (references)

حوزه‌های مختلف نیز کمک کند. از این رو، تحلیل خوشه‌ای و ترسیم ساختار مفهومی پژوهش‌های حوزه نهج‌البلاغه می‌تواند به عنوان ابزاری مفید برای دسته‌بندی و تحلیل این پژوهش‌ها به کار رود. قرایی سلطان‌آبادی (۱۴۰۰، ص ۱۲۰) بیان می‌کند که در متنی مثل نهج‌البلاغه، معنا به عنوان سازه اصلی متن بعد از الفاظ و واژگان آن قرار دارد و سازوکارهای مختلفی برای درک و شناخت فرآیند تولید معنا از ناحیه معناشناسان معاصر بیان شده است. این رویکرد به شناسایی خوشه‌های مفهومی و ارتباطات بین آنها کمک کرده و زمینه را برای تدوین نقشه‌ای جامع از مطالعات این حوزه فراهم می‌سازد. قرایی سلطان‌آبادی (۱۳۹۷، ص ۲) نیز تأکید می‌کند که متن نهج‌البلاغه حامل و محمل اصلی گفتمان امام علی^(ع) است که بر سطوح مختلف و با ساختارهای زبانی متفاوت شکل گرفته است. عدم وجود یک ساختار مفهومی مشخص، مانع از شناسایی حوزه‌های پژوهشی نوظهور و همچنین تشخیص نقاط قوت و ضعف پژوهش‌های موجود می‌شود. هدف پژوهش کنونی، ارائه تحلیل ساختاری از مطالعات حوزه نهج‌البلاغه با استفاده از تحلیل خوشه‌ای و ترسیم ساختار مفهومی است به منظور: شناسایی و دسته‌بندی موضوعات اصلی مورد بحث در مطالعات نهج‌البلاغه؛ تعیین روابط بین این موضوعات و ترسیم ساختار مفهومی آنها؛ شناسایی حوزه‌های پژوهشی کلیدی و نوظهور در این زمینه و ارائه چارچوبی جامع برای درک و تحلیل مطالعات این حوزه.

۲. پیشینه پژوهش

تحلیل هم‌واژگانی^۱ در بسیاری از حوزه‌ها از قبیل: کشف دانش (وانگ، لیو و شنگ^۲، ۲۰۱۴م، ص ۴۱۹۵۶)، مهندسی دانش (لیو و لیو^۳، ۲۰۱۹م، ص ۶۵۰)، سواد اطلاعاتی (لی، چن و وانگ^۴، ۲۰۲۱، ص ۴۱۹۶)، سواد مالی (شوله‌پور، هولاقبالی و کوله^۵، ۲۰۲۳، ص ۱۵۷)، سواد دیجیتال (پارک، کیم و پارک^۶، ۲۰۲۱، ص ۱۱۶)،

1. Co-word analysis

2. Wang, Liu & Sheng (references)

3. Liu & Liu (references)

4. Li, Chen & Wang (references)

5. Shollapur, Hulagabali & Kolle (references)

6. Park, Kim & Park (references)

سرردهای ضربان دار (رحیمی، سهیلی، امینی‌نیا و دانش، ۱۳۹۹، ص ۲)، مطالعات آموزش عالی ایران (رحیمی، سهیلی و شرفی، ۱۴۰۰، ص ۳۳۱) و سواد (رحیمی، سهیلی و خاصه، ۱۴۰۳، ص ۲۰)، به کار رفته است.

قرایی سلطان‌آبادی (۱۳۹۷، ص ۲)، با استفاده از روش تحلیل گفتمان، ساختارهای زبانی نهج‌البلاغه را بررسی کرده و نشان داده است که این متن حاوی سطوح مختلف گفتمانی است که از جمله می‌توان به استفاده مناسب از مفاهیم رایج زمانه، تنوع اهداف و مقاصد زبانی و توانش ارتباطی بین امام و دیگران اشاره کرد. این پژوهش بیان می‌کند که گفتمان امام علی در نهج‌البلاغه، جامعیت و قاطعیت بیشتری نسبت به گفتمان‌های رقیب دارد. قرایی سلطان‌آبادی (۱۴۰۰، ص ۱۱۹)، به بررسی پدیده معنا در پاره‌هایی از نهج‌البلاغه براساس نظریه چارچوب فیلمور پرداخته و نشان می‌دهد که معنا در نهج‌البلاغه نسبت به نوع مخاطبان و تنوع بافت موقعیتی در نوسان است و مفاهیم و تصاویر ذهنی موجود در سخنان امام علی^(ع) چارچوب‌های معنایی می‌سازند که از ذهن و تجربه اجتماعی و فرهنگی امام ناشی می‌شوند. صارمی‌نیا (۱۴۰۰، ص ۱۲۸)، در پژوهش خود به بررسی متون دینی از منظر مدیریت دانش پرداخته و مؤلفه‌های اصلی مدیریت دانش اسلامی را از حکمت‌های نهج‌البلاغه استخراج کرده است. این مطالعه از روش نظریه داده‌بنیاد استفاده کرده و به شش دسته اصلی از مؤلفه‌های مدیریت دانش اسلامی دست یافته است. اکبری (۱۴۰۱، ص ۹۰)، با هدف شناسایی وضعیت مقالات منتشرشده در فصلنامه پژوهشنامه نهج‌البلاغه، به تحلیل محتوا و علم‌سنجی مقالات از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مقالات منتشرشده بیشتر با رویکرد توصیفی-تحلیلی تألیف شده‌اند و موضوعات ادبی، روانشناسی، حقوق، زبان‌شناسی، اخلاق و شعر در مقالات به‌طور برجسته‌ای مطرح شده‌اند. صادقیان^۱ (۲۰۱۸، ص ۸۰)، با هدف تحلیل و ترسیم تولیدات علمی در حوزه علوم قرآنی، به بررسی مستندات موجود در پایگاه داده وب‌آوساینس پرداخته و نشان داده است که بیشتر پژوهش‌ها در این بازه زمانی بر مذهب اسلام متمرکز بوده‌اند. آفاجانی و رسول‌نیا (۲۰۲۳، ص ۲۷۴)، به بررسی نهج‌البلاغه به عنوان یکی از منابع مهم بعد

1. Sadeghian, N. (references)

از قرآن کریم پرداخته و تأکید می‌کنند که این کتاب حاوی موضوعات ادبی غنی است که برای پژوهش‌های علمی محیطی مناسب فراهم می‌کند. این مطالعه با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، دیدگاه امام علی (ع) درباره جهان و نحوه استفاده ایشان از زیبایی‌های ادبی برای معرفی هویت اصلی جهان را بررسی کرده است. با جمع‌بندی این منابع، می‌توان نتیجه گرفت که نهج‌البلاغه به عنوان یک متن دینی و ادبی، از منظرهای مختلفی قابل بررسی است و هر یک از این رویکردها به کشف زوایای جدیدی از مفاهیم این اثر منجر می‌شود. این پژوهش از نظر روش‌شناسی، دقت، عینیت و کاربردی بودن، تفاوت‌های اساسی با پژوهش‌های مذکور دارد. این پژوهش با استفاده از ابزارهای کمی و تحلیلی مدرن، امکان کشف الگوهای پنهان، دسته‌بندی خودکار مفاهیم و ارائه چارچوب‌های مفهومی منسجم را فراهم می‌کند. این جنبه‌های نوآورانه، تحلیل خوشه‌ای را به یک ابزار قدرتمند برای پژوهش‌های آینده در حوزه نهج‌البلاغه تبدیل می‌کند.

۳. روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از تحلیل کتاب‌سنجی و نرم‌افزارهای وس ویور^۱، یوسی‌آی‌نت^۲ و بیب‌اکسل^۳ انجام شده است. داده‌های این پژوهش از پایگاه استنادی پایش علم و فناوری جهان اسلام (ISC) و با استفاده از کلیدواژه آینده‌پژوهی استخراج گردید. در این پژوهش فایل‌های متنی ساده استخراج شده از پایگاه استنادی علوم جهان اسلام به نرم‌افزار بیب‌اکسل فراخوانی شد، با استفاده از این نرم‌افزار و فنون پردازش زبان طبیعی آن، اصطلاحات کلیدی (اسم‌ها یا عبارات اسمی) استخراج گردید. سپس آستانه برش اصطلاحات بر روی عدد ۴ تعریف شد، یعنی حداقل تعداد دفعاتی که یک اصطلاح باید در نمونه ذکر شود تا در نقشه کتاب‌سنجی نمایش داده شود. زیرا این مقدار به عنوان عددی مطلوب برای حذف مؤثر اصطلاحات اشتباه یا بی‌اهمیت توصیه شده است. بعد از انجام این کار و طی یکسری مراحل و دستورهای مختلف در نرم‌افزار، ماتریسی متقارن ایجاد گردید. سپس این ماتریس به ماتریس

1. VOSviewer

2. Ucinet

3. Bibexcel

همبستگی تبدیل شد. بعد، این ماتریس با استفاده از نرم‌افزار وس‌ویور فراخوانی شد. این نرم‌افزار قدرت ارتباط بین اصطلاحات باقی‌مانده که با آستانه تعیین‌شده مطابقت دارند را اندازه‌گیری می‌کند. قدرت ارتباط بین دو اصطلاح، معیاری از شباهت اصطلاحات است که نشان می‌دهد این دو اصطلاح تا چه اندازه با هم در مقایسه با سایر اصطلاحات در نمونه رکوردها هم‌زمان ظاهر می‌شوند (ون اک و والتمن^۱، ۲۰۰۹ الف، ص ۵۲۳؛ ۲۰۰۹ ب، ص ۱۶۳۶).

داده‌های استخراج شده طی ۲۵ سال گذشته از ۱۳۷۸ تا ۱۴۰۲ شامل ۱۳۴۵ مدرک بود. در این مدارک تعداد ۶۰۰۱ کلیدواژه توسط نویسندگان استفاده شده است. پس از استخراج کلیدواژه‌ها، یکدست‌سازی و استانداردسازی مفاهیم صورت گرفت. بعد از استانداردسازی کلیدواژه‌ها تعداد ۲۹۵۳ واژه یونیک باقی‌ماند. با انتخاب نقطه برش، ماتریس ۱۸۰ در ۱۸۰ ایجاد گردید. ارزش سلول‌های مورب ماتریس برابر صفر در نظر گرفته شد. برای ترسیم نقشه از روش تحلیل خوشه‌ای با روش کی‌مینز^۲ در نرم‌افزار وس‌ویور استفاده گردید.

۴. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

نتایج حاصل از تحلیل داده‌های مرتبط با نهج‌البلاغه نشان می‌دهد که در مجموع ۱۳۴۵ مدرک منتشر شده است که در عنوان آن‌ها کلمه نهج‌البلاغه وجود دارد. اولین مدرک در سال ۱۳۷۸ نمایه شده است. تعداد مفاهیم و کلیدواژه‌های یونیک در این پژوهش، معادل ۲۹۵۳ واژه بود.

۴-۱. توزیع فراوانی مفاهیم حوزه نهج‌البلاغه بر اساس میزان هم‌رخدادی

واژگان

توزیع فراوانی مفاهیم پراستفاده در دوره مورد بررسی در جدول ۱، نمایش داده شده است.

1. Van Eck & Waltman (references)

2. K-means

جدول ۱. بیست مفهوم پر استفاده حوزه نهج البلاغه به ترتیب فراوانی

شماره	مفهوم	فراوانی	شماره	مفهوم	فراوانی
۱	نهج البلاغه	۹۳۴	۱۲	مدیریت	۱۹
۲	علی ^(ع)	۳۳۲	۱۳	حکومت	۱۸
۳	قرآن	۸۲	۱۴	معناشناسی	۱۷
۴	اخلاق	۵۱	۱۵	مدیریت اسلامی	۱۷
۵	نامه‌های نهج البلاغه	۳۳	۱۶	توحید	۱۷
۶	خطبه‌های نهج البلاغه	۳۲	۱۷	استعاره مفهومی	۱۷
۷	عدالت	۳۲	۱۸	بینامتنیت	۱۶
۸	ترجمه	۲۲	۱۹	تقوا	۱۶
۹	تحلیل مضمون	۲۱	۲۰	اسلام	۱۵
۱۰	ابن ابی‌الحدید	۲۰	۲۱	سیاست	۱۵
۱۱	شرح نهج البلاغه	۲۰	۲۲	سبک‌شناسی	۱۵

از تعداد ۱۳۴۵ سند مورد بررسی، ۶۰۰۱ کلیدواژه شناسایی شدند. پس از تحلیل و یکدست‌سازی مفاهیم تعداد ۲۹۵۳ کلیدواژه یونیک باقی ماند، مفاهیمی که فراوانی آن ۱۵ و بیشتر است در جدول ۱، نمایش داده شده است. مفاهیم نهج البلاغه، علی^(ع) و قرآن به ترتیب با فراوانی ۹۳۴، ۳۳۲ و ۸۲ در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند. کلیدواژه نهج البلاغه با بسامد ۹۳۴ دارای بالاترین فراوانی است و این نشان‌دهنده آن است که این کلیدواژه مفهوم محوری در متون حوزه پژوهشی است. بسامد مفهوم نهج البلاغه ناشی از توجه پژوهشگران به این مقوله است. علاوه بر مفاهیم پرتکرار که در بالا ذکر شد، جدول ۲، نمایانگر بیست زوج هم‌رخدادی پرتکرار در بازه زمانی منظور است.

جدول ۲، مفاهیمی که بالاترین هم‌آیندی^۱ را با هم دارند، نشان می‌دهد. زوج‌های پرتکرار در تحلیل ساختار مفهومی واژگان، به جفت کلیدواژه‌هایی اشاره می‌کنند که به طور مکرر در کنار یکدیگر در متون یا داده‌ها ظاهر می‌شوند. به عبارتی، این مفاهیم به صورت همزمان در مدارک مختلف به کار رفته اند و این زوج‌ها نشان‌دهنده ارتباط معنادار بین مفاهیم هستند و به تحلیلگران کمک می‌کنند تا ساختار مفهومی و شبکه معنایی بین واژگان را درک کنند.

1. Co-occurrence

جدول ۲. زوج‌های پرتکرار کلیدواژه‌های نهج‌البلاغه به ترتیب فراوانی طی دوره مورد بررسی

فراوانی	هم‌رخدادی		ردیف	فراوانی	هم‌رخدادی		ردیف
۱۳	عدالت	علی ^(ع)	۱۴	۲۷۹	علی ^(ع)	نهج‌البلاغه	۱
۱۲	اسلام	نهج‌البلاغه	۱۵	۷۶	قرآن	نهج‌البلاغه	۲
۱۲	نامه‌های نهج‌البلاغه	نهج‌البلاغه	۱۶	۴۱	اخلاق	نهج‌البلاغه	۳
۱۲	آسیب‌شناسی	نهج‌البلاغه	۱۷	۲۳	عدالت	نهج‌البلاغه	۴
۱۲	بینامتنیت	نهج‌البلاغه	۱۸	۲۰	ترجمه	نهج‌البلاغه	۵
۱۲	اخلاق	علی ^(ع)	۱۹	۱۸	تحلیل مضمون	نهج‌البلاغه	۶
۱۱	بلاغت	نهج‌البلاغه	۲۰	۱۶	علی ^(ع)	قرآن	۷
۱۱	عقل	نهج‌البلاغه	۲۱	۱۶	معناشناسی	نهج‌البلاغه	۸
۱۱	زبان‌شناسی شناختی	نهج‌البلاغه	۲۲	۱۵	مدیریت	نهج‌البلاغه	۹
۱۱	خطبه	نهج‌البلاغه	۲۳	۱۵	توحید	نهج‌البلاغه	۱۰
۱۱	سیاست	نهج‌البلاغه	۲۴	۱۴	خطبه‌های نهج‌البلاغه	نهج‌البلاغه	۱۱
۱۱	سبک‌شناسی	نهج‌البلاغه	۲۵	۱۴	استعاره مفهومی	نهج‌البلاغه	۱۲
۱۱	ابن‌ابی‌الحدید	شرح نهج‌البلاغه	۲۶	۱۴	حکومت	نهج‌البلاغه	۱۳

با نگاهی به جدول ۲، درمی‌یابیم که زوج‌های هم‌رخدادی نهج‌البلاغه-علی^(ع)؛ نهج‌البلاغه-قرآن و نهج‌البلاغه-اخلاق دارای بیشترین هم‌رخدادی در این بازه زمانی است. به‌طورکلی، می‌توان گفت مفهوم نهج‌البلاغه در ترکیب با مفاهیم متعدد مورد استفاده قرار گرفته است.

۴-۲. خوشه‌بندی مفاهیم حوزه نهج‌البلاغه بر اساس تحلیل خوشه‌ای

به منظور مشخص شدن تعداد خوشه‌ها از بخش تحلیل خوشه‌ای نرم‌افزار وس‌ویور استفاده شد که تصاویر آن در شکل ۱ و جدول ۳ نمایش داده شده است. همانطوری که در این تصویر مشخص است مفاهیم حوزه نهج‌البلاغه در بازه زمانی مورد بررسی در ۱۲ خوشه قرار می‌گیرند.

نتایج حاصل از شکل ۱ نقشه هم‌رخدادی واژگان، نشان می‌دهد که مفاهیم حوزه نهج‌البلاغه شامل خوشه‌های زیر است: نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه (۱)، درون‌مایه‌های نهج‌البلاغه (۲)، نهج‌البلاغه و جامعه (۳)، حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه (۴)، قرآن و نهج‌البلاغه (۵)، تأثیر نهج‌البلاغه بر شعر و شاعران (۶)، تحلیل

جدول ۳، اسامی خوشه‌ها و زیرشاخه‌های حوزه نهج‌البلاغه

وزن	مفاهیم مهم	نام خوشه	شماره خوشه	وزن	مفاهیم مهم	نام خوشه	شماره خوشه
۲۳۴	اخلاق	درون‌مایه‌های نهج‌البلاغه	۲	۹۶	نامه‌های نهج‌البلاغه	نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه	۱
۱۸۲	عدالت			۸۰	خطبه‌های نهج‌البلاغه		
۱۰۲	سیاست			۶۴	ترجمه		
۳۶	آزادی			۶۲	استعاره مفهومی		
۳۲	حقوق			۵۴	معناشناسی		
۲۸	حکومت علوی			۵۰	زبان‌شناسی شناختی		
۲۸	قدرت			۵۰	سیک‌شناسی		
۲۸	نظارت			۴۸	خطبه		
۲۲	نظارت اجتماعی			۲۴	خوارج		
۲۰	پاسخ‌گویی			۲۴	رفتارشناسی		
۱۶	انسان			۲۲	معناشناسی شناختی		
۱۴	رابطه			۲۰	آمیختگی مفهومی		
۱۴	عدالت اقتصادی			۲۰	برجسته‌سازی		
۱۲	اهداف حکومت			۱۶	هم‌نشینی		
۱۲	حکومت دینی			۱۴	گفتمان انتقادی		
۱۲	هوش اخلاقی			۱۲	رهبری اخلاقی		
۸	انسان کامل	۸	حکمت‌های نهج‌البلاغه				
۱۰۶	حکومت	حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه	۴	۲۶۴۸	نهج‌البلاغه	نهج‌البلاغه و جامعه	۳
۸۰	ابن ابی‌الحدید			۷۸	جامعه		
۷۴	آسیب‌شناسی			۷۶	فرهنگ		
۶۶	شرح نهج‌البلاغه			۴۶	اجتماع		
۵۲	نقد			۳۶	آسیب		
۵۰	توحید			۳۶	حاکمیت		
۳۸	حدیث			۳۶	حکومت اسلامی		
۳۰	حاکم			۳۴	ارزش		
۳۰	حکمرانی			۳۲	اصول اخلاقی		
۲۸	شفافیت			۲۸	جامعه اسلامی		
۲۶	سنت			۲۶	جاهلیت		
۲۰	خداشناسی			۲۲	امنیت		
۱۸	ابن‌میثم			۱۴	ارزش اخلاقی		
۱۸	قانونمندی			۱۲	سلامت روانی		

۵۸	تحلیل گفتمان	تأثیر نهج البلاغه بر شعر و شاعران	۶	۳۲۶	قرآن	قرآن و نهج البلاغه	۵
۳۶	امامت			۶۸	تقوا		
۳۶	دین			۴۰	انسجام		
۲۸	سعدی			۳۶	ایمان		
۲۸	مثنوی			۳۶	صبر		
۲۸	مشروعیت			۲۸	عرفان		
۲۸	مولوی			۲۶	رهبری		
۲۶	حق			۲۴	اتحاد		
۲۶	حکایت			۲۴	زهد		
۲۶	سبک زندگی			۲۴	سرمایه اجتماعی		
۲۶	کنش گفتار			۲۲	قناعت		
۲۴	اندیشه سیاسی			۲۰	دین داری		
۲۰	تاثیرپذیری	۲۰	وحدت				
۱۲	ولایت	۱۴	جهاد				
۴۸	تحلیل محتوا	شایسته سالاری در آموزه های نهج البلاغه	۸	۹۸	تحلیل مضمون	تحلیل مضمون های نهج البلاغه	۷
۴۰	فتنه			۶۲	مدیریت اسلامی		
۳۶	شایسته سالاری			۳۰	متن		
۳۴	منابع انسانی			۲۸	جنگ		
۳۲	شایستگی			۲۸	گفتار		
۳۰	اخلاقی حرفه ای			۲۴	تربیت		
۳۰	نفاق			۲۴	زن		
۲۶	حقوق شهروندی			۲۲	کرامت انسان		
۱۶	انگیزش			۲۰	صلح		
۱۲	آموزه های نهج البلاغه			۲۰	کلمات قصار		
۱۰	عبرت آموزی	۱۸	هویت دینی				
۹۲	مدیریت	مدیریت و زیباشناسی در نهج البلاغه	۱۰	۵۴	کارگزاران	اخلاق کارگزاران در نهج البلاغه	۹
۶۲	اسلام			۵۰	بینامتنیت		
۴۴	بلاغت			۳۴	سیره امام علی (ع)		
۳۸	عقل			۲۶	اخلاق سیاسی		
۳۴	سیدرضی			۲۲	اخلاق اجتماعی		
۲۸	تشبیه			۲۲	علوم انسانی		
۲۴	تصویر			۲۲	معنویت		
۲۴	تصویرگری			۲۰	جرم		
۲۴	زیبایی شناسی			۱۸	دولت اسلامی		
۱۸	مدیر	۱۶	پیشگیری از جرم				
۵۶	عدالت اجتماعی	نهج البلاغه و تربیت	۱۲	۱۲۶۴	علی (ع)	امام علی (ع)	۱۱
۳۸	حکمرانی خوب			۴۲	دنیا		
۳۶	تربیت اخلاقی			۲۴	شبهه		
۲۸	روش های تربیتی			۲۰	تاریخ		
۱۲	تربیت اجتماعی			۲۰	فضای صدور		
۱۲	مسئولیت پذیری			۱۸	مرگ		
		۱۴	سنت الهی				
		۶	اخلاق اسلامی				

با استفاده از الگوریتم خوشه‌بندی کی-مینز^۱ در نرم‌افزار وس‌ویور^۲ خوشه‌ها مشخص گردید. همان‌طوری که در شکل ۱ و جدول ۳ مشاهده می‌شود:

خوشه اول به مفهوم «نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه» اختصاص یافته است. زیرا، دارای بالاترین وزن در خوشه هستند.

دومین خوشه به مفهوم «درونمایه‌های نهج‌البلاغه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: اخلاق، عدالت، سیاست، آزادی، حقوق، حکومت علوی، نظارت اجتماعی، پاسخ‌گویی، حکومت دینی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه سوم به مفهوم «نهج‌البلاغه و جامعه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: نهج‌البلاغه، جامعه، فرهنگ، اجتماع، حکومت اسلامی، جامعه اسلامی، امنیت، ارزش اخلاقی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه چهارم به مفهوم «حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: حکومت، آسیب‌شناسی، نقد، توحید، حاکم، حکمرانی، شفافیت، سنت، خداشناسی، قانونمندی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

پنجمین خوشه به مفهوم «قرآن و نهج‌البلاغه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: قرآن، تقوا، ایمان، صبر، زهد، قناعت، دین‌داری، وحدت، جهاد و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه ششم به مفهوم «تأثیر نهج‌البلاغه بر شعر و شاعران» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: تحلیل گفتمان، سعدی، مثنوی، مولوی، حکایت، کنش‌گفتار، اثرپذیری و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

1. K-means clustering

2. VOSviewer

خوشه هفتم به مفهوم «تحلیل مضمون‌های نهج‌البلاغه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: تحلیل مضمون، متن، گفتار، تربیت، زن، صلح، کلمات قصار، هویت دینی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

هشتمین خوشه به مفهوم «شایسته‌سالاری در آموزه‌های نهج‌البلاغه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: تحلیل محتوا، فتنه، شایسته‌سالاری، منابع انسانی، شایستگی، اخلاق حرفه‌ای، آموزه‌های نهج‌البلاغه، عبرت آموزی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

نهمین خوشه به مفهوم «اخلاق کارگزاران در نهج‌البلاغه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: کارگزاران، سیره امام علی^(ع)، اخلاق سیاسی، اخلاق اجتماعی، معنویت، دولت اسلامی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه دهم به مفهوم «مدیریت و زیباشناسی در نهج‌البلاغه» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: مدیریت، اسلام، بلاغت، عقل، تشبیه، تصویر، زیبایی‌شناسی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه یازدهم به مفهوم «امام علی^(ع)» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: علی^(ع)، دنیا، فضای صدور، سنت الهی، اخلاق اسلامی و غیره که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

خوشه دوازدهم به مفهوم «نهج‌البلاغه و تربیت» اختصاص یافت و مفاهیمی مانند: عدالت اجتماعی، حکمرانی خوب، تربیت اخلاقی، روش‌های تربیتی، تربیت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری که در این خوشه هستند، از وزن بالاتری نسبت به سایر مفاهیم برخوردارند.

۴-۳. ساختار مفهوم نهج‌البلاغه با استفاده از نمودار راهبردی

پس از تشکیل ماتریس برای هر کدام از خوشه‌ها و فراخوانی آن در نرم‌افزار یوسی‌آی‌نت، نمره مرکزیت و تراکم خوشه‌ها مشخص شده و نمودار راهبردی ترسیم

گردید. لازم به توضیح است که مبدأ نمودار با توجه به میانگین مرکزیت و تراکم خوشه‌ها به ترتیب بر روی $۵/۲۳$ و $۰/۳۸۷$ تنظیم گردید. نمرات مربوط به تراکم و مرکزیت خوشه‌ها در جدول ۴، نمایش داده شده است.

جدول ۴، تراکم و مرکزیت خوشه‌های حاصل از تحلیل هم‌واژگانی حوزه نهج‌البلاغه

شماره خوشه	نام خوشه	تراکم	مرکزیت
۱	نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه	۰/۱۸۵	۴/۶۱۵
۲	درون‌مایه‌های نهج‌البلاغه	۰/۲۶۳	۵
۳	نهج‌البلاغه و جامعه	۰/۸۰۱	۱۴/۴۲۱
۴	حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه	۰/۴۳۱	۷/۳۳۳
۵	قرآن و نهج‌البلاغه	۰/۳۵۳	۵/۶۴۷
۶	تأثیر نهج‌البلاغه بر شعر و شاعران	۰/۲۵۸	۳/۸۷۵
۷	تحلیل مضمون‌های نهج‌البلاغه	۰/۲۹۵	۴/۱۳۳
۸	شایسته‌سالاری در آموزه‌های نهج‌البلاغه	۰/۳۲۷	۳/۲۷۳
۹	اخلاق کارگزاران در نهج‌البلاغه	۰/۳۵۶	۳/۲
۱۰	مدیریت و زیباشناسی در نهج‌البلاغه	۰/۴	۳/۶
۱۱	امام علی ^(ع)	۰/۵۷۸	۵/۲
۱۲	نهج‌البلاغه و تربیت	۰/۴۰۵	۲/۴۲۹

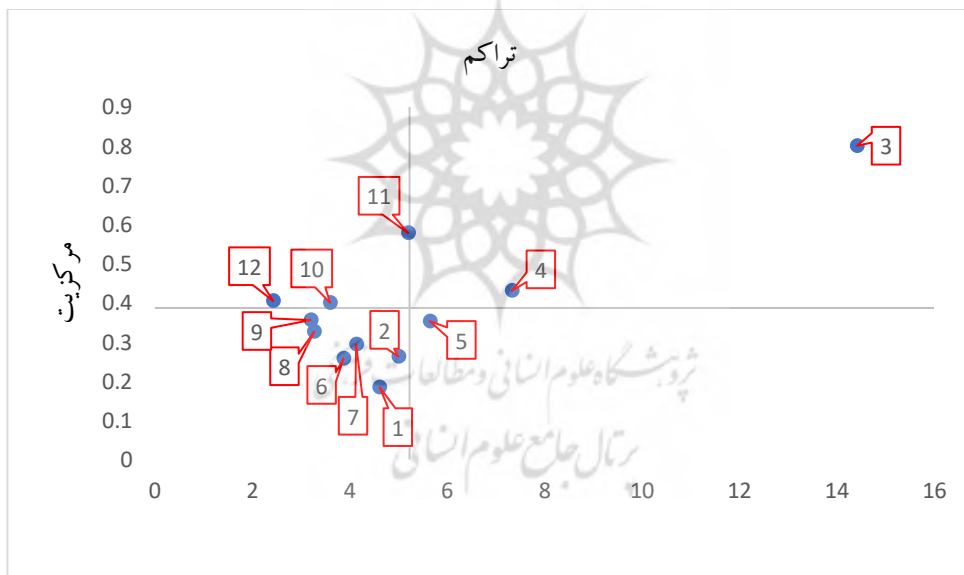
خوشه ۳ با مقدار $۱۴/۴۲۱$ بیشترین مرکزیت و با مقدار $۰/۸۰۱$ بالاترین تراکم را داراست. این بدان معناست که ارتباط زیادی بین شبکه هم‌رخدادی مفاهیم این خوشه وجود دارد و بیشترین مرکزیت را چه از نظر نفوذ و ارتباط با سایر موضوعات در همچنین پیونددهی، در خوشه ۳ بیشتر از سایر خوشه‌ها داراست.

نمودار راهبردی، توصیف ارتباط درونی و همبستگی بین خوشه‌های موضوعی متفاوت است. در این نمودار اغلب از محور افقی جهت ارائه مرکزیت (میزان همبستگی خوشه‌ها) و از محور عمودی جهت ارائه تراکم (میزان توان ارتباط درونی هر خوشه) استفاده می‌شود (وو، شی و لیائو^۱، ۲۰۱۳، ص ۵۴۰). ملسر و دیگران^۲ (۲۰۱۶، ص ۲) نمودار راهبردی را کوششی در جهت مصورسازی بهتر و نمایش بلوغ و انسجام خوشه‌های موضوعی در یک حوزه پژوهشی معرفی می‌نماید.

1. Wu, Xi & Liao (references)

2. Melcer(references)

همان‌گونه که از نمودار ۳، پیداست نمودار راهبردی به چهار قسمت تقسیم می‌شود که هر قسمت یک ربع از نمودار را تشکیل می‌دهد. خوشه‌هایی که در ربع اول قرار می‌گیرند منسجم بوده و در حوزه موردپژوهش مرکزیت دارند. این خوشه‌های اصلی بر بخش بزرگی از شبکه تمرکز دارند. خوشه‌ها در ربع دوم، همچنان منسجم هستند اما از حالت مرکزیت درآمده و هرکدام بخش‌های تخصصی کوچک‌تری از حوزه مورد پژوهش را نمایش می‌دهند. در ربع سوم خوشه‌ها ریزش می‌کنند؛ خوشه‌های این ربع، بخش‌های نوظهور و یا قابل‌زوال شبکه هستند و سرانجام، ربع چهارم حاوی خوشه‌هایی است که هنوز به بلوغ نرسیده‌اند، اما پتانسیل آن‌را دارند که به بخش‌های اصلی تبدیل شوند (ملسر و دیگران، ۲۰۱۶، ص ۳؛ خاصه و دیگران، ۲۰۱۷، ص ۷۱۲).

نمودار ۱، نمودار راهبردی حوزه نهج البلاغه

با توجه به نمودار راهبردی، ربع اول نهج البلاغه و جامعه (۳)، حکومت و حکمرانی در نهج البلاغه (۴)، موضوع اصلی این بازه زمانی است. این خوشه‌ها منسجم بوده و در حوزه موردپژوهش مرکزیت دارند و بر بخش بزرگی از شبکه تمرکز دارند؛ ربع دوم خوشه‌های مدیریت و زیباشناسی در نهج البلاغه (۱۰)، امام علی (ع) (۱۱)، نهج البلاغه

و تربیت (۱۲) است که از لحاظ اهمیت و تأثیر در حوزه مورد پژوهش، در مرتبه پایین‌تری نسبت به خوشه‌های ربع اول قرار گرفته است. این خوشه، همچنان منسجم است اما از حالت مرکزیت درآمده و بخش تخصصی کوچک‌تری از حوزه مورد پژوهش را نمایش می‌دهند؛ ربع سوم شامل خوشه‌های نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه (۱)، درون‌مایه‌های نهج‌البلاغه (۲)، تأثیر نهج‌البلاغه بر شعر و شاعران (۶)، تحلیل مضمون‌های نهج‌البلاغه (۷)، شایسته‌سالاری در آموزه‌های نهج‌البلاغه (۸)، اخلاق کارگزاران در نهج‌البلاغه (۹)، بخش‌های نوظهور و یا قابل‌زوال شبکه هستند؛ ربع چهارم، خوشه‌هایی را که هنوز به بلوغ نرسیده‌اند، اما پتانسیل آن‌را دارند که به بخش‌های اصلی تبدیل شوند، نمایش می‌دهد که خوشه قرآن و نهج‌البلاغه (۵)، در این بخش قرار گرفته است.

• جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در مجموع از پژوهش انجام شده، نتایج زیر قابل استخراج است:

۱. در ربع اول نمودار راهبردی، خوشه‌های نهج‌البلاغه و جامعه (۳) و حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه (۴) به‌عنوان بخش‌های اصلی و مرکزی حوزه پژوهشی شناخته می‌شوند. خوشه نهج‌البلاغه و جامعه با بالاترین مرکزیت و تراکم به‌وضوح نشان‌دهنده اثرگذاری و همبستگی گسترده درون شبکه مفاهیم نهج‌البلاغه است. این خوشه نشان می‌دهد که مفاهیم مرتبط با نهج‌البلاغه و جامعه، بیشترین ارتباطات را با سایر خوشه‌ها دارند و نقش محوری در ساختار کلی مفهومی حوزه ایفا می‌کنند. به‌طور مشابه، خوشه حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه با مرکزیت و تراکم بالا، به بررسی مفاهیم حکومت و حکمرانی در نهج‌البلاغه می‌پردازد. این خوشه نیز با تأثیر قابل توجه خود، نقش مهمی در شبکه دارد و به دلیل انسجام درونی بالا و ارتباطات گسترده با دیگر خوشه‌ها، به‌عنوان یکی از ارکان اصلی پژوهش شناخته می‌شود.
۲. در ربع دوم نمودار راهبردی، خوشه‌های مدیریت و زیباشناسی در نهج‌البلاغه (۱۰)، امام علی^(ع) (۱۱)، نهج‌البلاغه و تربیت (۱۲) قرار دارند. این خوشه‌ها با اینکه هنوز انسجام درونی خود را حفظ کرده‌اند، از مرکزیت کمتری نسبت به خوشه‌های ربع اول برخوردارند. به عبارتی، هر یک از این خوشه‌ها در حوزه‌های

تخصصی کوچک‌تر و محدودتری از پژوهش فعالیت می‌کنند و به موضوعات خاص‌تری پرداخته‌اند. این خوشه‌ها به دلیل تنوع موضوعی و اهمیت مفاهیمی که پوشش می‌دهند، نقش مهمی در گسترش و تعمیق پژوهش در حوزه‌های مدیریت، اخلاق و تربیت دارند. به عبارتی، این خوشه‌ها با داشتن انسجام، نقش مهمی در توسعه و تکمیل حوزه پژوهشی ایفا می‌کنند، اما نسبت به خوشه‌های ربع اول، تأثیر کمتری در شبکه کلی مفاهیم دارند.

۳. ربع سوم نمودار راهبردی شامل خوشه‌های نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه (۱)، درون‌مایه‌های نهج‌البلاغه (۲)، تأثیر نهج‌البلاغه بر شعر و شاعران (۶)، تحلیل مضمون‌های نهج‌البلاغه (۷)، شایسته‌سالاری در آموزه‌های نهج‌البلاغه (۸) و اخلاق کارگزاران در نهج‌البلاغه (۹) است. این خوشه‌ها بخش‌های نوظهور یا قابل‌زوال شبکه را تشکیل می‌دهند، که نشان‌دهنده مفاهیمی است که به تازگی در حال توسعه‌اند یا در معرض کاهش اهمیت قرار دارند. این خوشه‌ها با تراکم و مرکزیت کمتر، نقش کمتری در شبکه مفاهیم کلی دارند و نشان‌دهنده حوزه‌های پژوهشی در حال ظهور هستند.

۴. در ربع چهارم نمودار راهبردی، خوشه قرآن و نهج‌البلاغه (۵) قرار دارد. نهج‌البلاغه همچون قرآن کریم دریای بی‌کرانی است که هرکس به سهم خود می‌تواند با توجه به استعدادی که دارد از آن برداشت کند (شاملی و محمدی رایگانی، ۱۳۸۷). همچنین، پیوند مفاهیم نهج‌البلاغه و قرآن کریم، از ژرفایی بسیار برخوردار است؛ به نحوی است که در بسیاری از موارد، درک دقیق معنای نهج‌البلاغه جز از طریق آشنایی با متن پنهان و شناخت چگونگی رابطه نهج‌البلاغه و قرآن با یکدیگر میسر نیست (مسبوق، ۱۳۹۲). این خوشه نشان‌دهنده مفاهیمی است که هنوز به بلوغ کامل نرسیده‌اند، اما پتانسیل رشد و تبدیل شدن به بخش‌های اصلی پژوهش را دارند. خوشه قرآن و نهج‌البلاغه با تراکم ۰/۳۵۳ و مرکزیت ۵/۶۴۷، از اهمیت رو به افزایشی برخوردار است و می‌تواند در آینده به یکی از ارکان پژوهش در حوزه مطالعات نهج‌البلاغه تبدیل شود. این خوشه به دلیل ارتباط بالقوه قوی با دیگر موضوعات، نویدبخش پژوهش‌های گسترده و عمیق در این زمینه است.

• پیشنهادهای پژوهش

با توجه به نتایج نمودار راهبردی، نتایج این پژوهش نشان داد خوشه‌های نامه‌ها و خطبه‌های نهج‌البلاغه، درون‌مایه‌های نهج‌البلاغه، تأثیر نهج‌البلاغه بر شعر و شاعران، تحلیل مضمون‌های نهج‌البلاغه، شایسته‌سالاری در آموزه‌های نهج‌البلاغه و اخلاق کارگزاران در نهج‌البلاغه، از موضوعات نوظهور به حساب می‌آیند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران، مسیر پژوهش‌های خود را به سمت حوزه‌های فوق که در این پژوهش شناسایی شده‌اند، هدایت کنند.

منابع

۱. اکبری، عسگر (۱۴۰۱). علم‌سنجی فصلنامه پژوهشنامه نهج‌البلاغه. **پژوهشنامه نهج‌البلاغه**، ۱۰(۳۸)، ۸۹-۱۱۱. doi: 10.22084/nahj.2023.26592.2833
۲. رحیمی، صالح؛ سهیلی، فرامرز و خاصه، علی‌اکبر (۱۴۰۳). تحلیلی بر پژوهش‌های حوزه سواد در ایران: ساختار مفهومی سواد در نمایه استنادی علوم ایران. **کتابداری و اطلاع‌رسانی**، ۲۷(۴)، ۱-۲۳. doi: 10.30481/lis.2024.474041.218
۳. رحیمی، صالح؛ سهیلی، فرامرز و شرفی، ناهید (۱۴۰۰). شناسایی و تحلیل ساختار دانشی مطالعات آموزش عالی ایران بر اساس تحلیل شبکه هم‌واژگانی مقالات در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام. **مطالعات برنامه درسی آموزش عالی**، ۱۲(۲۴)، ۳۱۳-۳۳۱. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25382241.1400.12.24.12.4>
۴. رحیمی، صالح؛ سهیلی، فرامرز؛ امینی‌نیا، یوسف؛ دانش، فرشید (۱۳۹۹). شناسایی مفاهیم نوظهور و کشف ساختار دانش حوزه سردردهای ضربان‌دار. **مدیریت اطلاعات سلامت**، ۱۳۹۹؛ ۱۷(۴): ۱-۱۰.
۵. شاملی، نصرالله و محمدی رایگانی، آرمان (۱۳۸۷). میدان‌های معنی‌شناختی واژگان نهج‌البلاغه. **تحقیقات علوم قرآن و حدیث**، ۱(۵)، ۴۷-۷۸. 10.22051/tqh.2008.3489
۶. صارمی‌نیا، صبا (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کیفی حکمت‌های امیرالمومنین علی(علیه‌السلام) در نهج‌البلاغه از منظر مدیریت دانایی. **مدیریت اسلامی**، ۲۹(۳)، ۱۵۹-۱۲۷. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516980.1400.29.3.1.7>
۷. قرایی سلطان‌آبادی، احمد (۱۳۹۷). بازشناسی سطوح گفتمانی در نهج‌البلاغه. **پژوهشنامه نهج‌البلاغه**، ۶(۲۱)، ۱-۱۹. doi: 10.22084/nahj.2017.13402.1817
۸. قرایی سلطان‌آبادی، احمد (۱۴۰۰). واکاوی پدیده معنا در بخش‌هایی از نهج‌البلاغه با رویکرد معناشناسی چارچوب فیلمور. **پژوهشنامه نهج‌البلاغه**، ۹(۳۴)، ۱۱۹-۱۳۷.

doi: 10.22084/nahj.2021.23781.2625

۹. مسبوق، سید مهدی (۱۳۹۲). روابط بینابینی قرآن با خطبه‌های نهج‌البلاغه. *تحقیقات*

علوم قرآن و حدیث، ۲(۱۰)، ۲۲۴-۲۰۵. doi: 10.22051/tqh.2014.915

10. Aghajani, M., & Rasoulnia, A. (2023). The Literary Study of the Concept "The World" in Nahj al-Balaghah. *International Journal of Textual and Translation Analysis in Islamic Studies*, 1(3), 274-292. <https://doi.org/10.22081/ttais.2024.68029.1020>
11. Khasseh, A., Soheili, F., Sharif moghaddam, H., & Mousavi chelak, A. (2017). Intellectual structure of knowledge of imetrics: A co-word analysis. *Information processing & management*, 53(3): 705-720. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0306457316303338>
12. Li, Y., Chen, Y., & Wang, Q. (2021). Evolution and diffusion of information literacy topics. *Scientometrics*, 126(5), 4195-4224. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03925-y>
13. Liu, X., & Liu, Z. (2019). Knowledge Engineering Research Topic Mining Based on Co-word Analysis. In SEKE. Pittsburgh, USA: KSI Research Inc; 650-777. DOI: 10.18293/SEKE2019-047
14. Melcer, E., Nguyen, T. H. D., Chen, Z., Canossa, A., El-Nasr, M. S., & Isbister, K. (2015). Games research today: Analyzing the academic landscape 2000-2014. *network*, 17, 20. <https://www.semanticscholar.org/paper/Games-Research-Today%3A-Analyzing-the-Academic-Melcer-Nguyen/012299133f3d9241ff3ad3a3a49df1ee16ee0e48>
15. Park H, Kim H, Park H. (2021). A scientometric study of digital literacy, ICT literacy, information literacy, and media literacy. *J Data Inform Sci*, 6(2), 116-138. DOI: <https://doi.org/10.2478/jdis-2021-0001>
16. Sadeghian, N. (2018). Qur'anic Studies based on Web of Science. *International Journal of Information Science and Management (IJISM)*, 16(2), 79-89. https://ijism.isc.ac/article_698280.html
17. Shollapur, M.R., Hulagabali S. C., Kollé S R. (2023). Global Research on Financial Literacy: A Bibliometric Analysis. *Journal of Library & Information Technology*, 43(3), 157-163. DOI: 10.14429/djlit.43.3.18436
18. Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2009a). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538.
19. Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2009b). How to normalize cooccurrence data? An analysis of some well-known similarity measures. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60, 1635-1651.
20. Wang, X.D., Liu, J.J. and Sheng, F.S. (2014), Analysis of hotspots in the field of domestic knowledge discovery based on co-word analysis method, *Cybernetics and Information Technologies*, 14(5), 145-158.

10.2478/cait-2014-0051

21. Wu, K.; Xi, Y.; Liao, x. (2013). Analysis on current research of supernetwork through knowledge mapping method. Knowledge science, engineering and management: 6th international conference, ksem, 538-549. https://doi.org/10.1007/978-3-642-39787-5_45.

Resources

1. Akbari, A. (2022). Scientometrics of Quarterly Research Journal of Nahj al-Balagheh. *Quarterly Journal of Nahj al-Balagha Research*, 10(38), 89-111. doi: 10.22084/nahj.2023.26592.2833 (In Persian)
2. Rahimi, S., Soheili, F. and Khasseh, A. A. (2025). An Analysis of Literacy Research in Iran: The Conceptual Structure of Literacy in Islamic World Science Citation Center. *Library and Information Sciences*, 27(4), 195-220. doi: 10.30481/lis.2024.474041.2189 (In Persian)
3. Rahimi, S., Soheili, F., & Sharafi, N. (1400 SH). Identifying and analyzing the knowledge structure of higher education studies in Iran based on co-word network analysis of articles in the Islamic World Science Citation Database. *Higher Education Curriculum Studies*, *12*(24), 313-331. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25382241.1400.12.24.12>. (In Persian)
4. Rahimi, S., Soheili, F., Amininia, Y. and Danesh, F. (2020). Identifying Emerging Areas and Map Scientific Structure of Throbbing Headaches. *Health Information Management*, 17(4), 189-198. doi: 10.22122/him.v17i4.4132 (In Persian)
5. Shameli, N. and Mohammadi Raygani, A. (2008). The Semantic Fields of Nahjulbalaqa Words. *Researches of Quran and Hadith Sciences*, 5(1), 47-78. doi: 10.22051/tqh.2008.3489 (In Persian)
6. Sareminia, S. (2021). Qualitative content analysis of Imam Ali's wisdom in Nahj al-Balaghah from the perspective of knowledge management. *Scientific Journal of Islamic Management*, 29(3), 127-159. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516980.1400.29.3.1.7> (In Persian)
7. Gharaee Soltan Abadi, A. (2018). Recognition of discourse levels in Nahj al-Balagha. *Quarterly Journal of Nahj al-Balagha Research*, 6(21), 1-19. doi: 10.22084/nahj.2017.13402.1817 (In Persian)
8. Gharaee Soltanabadi, A. (2018). Recognition of discourse levels in Nahj al-Balagha. *Quarterly Journal of Nahj al-Balagha Research*, 6(21), 1-19. doi: 10.22084/nahj.2017.13402.1817 (In Persian)
9. Gharaee Soltanabadi, A. (2021). Analysis of the phenomenon of Meaning In Parts of Nahj al-Balagha with the Semantic Approach of the Frame. *Quarterly Journal of Nahj al-Balagha Research*, 9(34), 119-137. doi: 10.22084/nahj.2021.23781.2625 (In Persian)
10. Masboogh, S. M. (2013). The Intertextual Relations of the Quran and the Sermons of Nahj al-Balagha. *Researches of Quran and Hadith Sciences*, 10(2), 205-224. doi: 10.22051/tqh.2014.915 (In Persian)

10. Aghajani, M., & Rasoulnia, A. (2023). The Literary Study of the Concept “The World” in *Nahj al-Balaghah*. *International Journal of Textual and Translation Analysis in Islamic Studies*, *1*(3), 274-292. <https://doi.org/10.22081/ttais.2024.68029.1020> (In English)
11. Khasseh, A., Soheili, F., Sharif Moghaddam, H., & Mousavi Chelak, A. (2017). Intellectual structure of knowledge of imetrics: A co-word analysis. *Information Processing & Management*, *53*(3), 705-720. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0306457316303338> (In English)
12. Li, Y., Chen, Y., & Wang, Q. (2021). Evolution and diffusion of information literacy topics. *Scientometrics*, *126*(5), 4195-4224. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03925-y> (In English)
13. Liu, X., & Liu, Z. (2019). Knowledge Engineering Research Topic Mining Based on Co-word Analysis. In *SEKE*. Pittsburgh, USA: KSI Research Inc. (pp. 650-777). DOI: 10.18293/SEKE2019-047 (In English)
14. Melcer, E., Nguyen, T. H. D., Chen, Z., Canossa, A., El-Nasr, M. S., & Isbister, K. (2015). Games research today: Analyzing the academic landscape 2000-2014. *Network*, *17*, 20. <https://adk.elsevierpure.com/en/publications/games-research-today-analyzing-the-academic-landscape-2000-2014> (In English)
15. Park, H., Kim, H., & Park, H. (2021). A scientometric study of digital literacy, ICT literacy, information literacy, and media literacy. *Journal of Data and Information Science*, *6*(2), 116–138. DOI: <https://doi.org/10.2478/jdis-2021-0001> (In English)
16. Sadeghian, N. (2018). Qur'anic Studies based on Web of Science. *International Journal of Information Science and Management (IJISM)*, *16*(2), 79-89. https://ijism.isc.ac/article_698280.html (In English)
17. Shollapur, M. R., Hulagabali, S. C., & Kollé, S. R. (2023). Global Research on Financial Literacy: A Bibliometric Analysis. *Journal of Library & Information Technology*, *43*(3), 157-163. DOI: 10.14429/djlit.43.3.18436 (In English)
18. Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2009a). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, *84*(2), 523–538. (In English)
19. Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2009b). How to normalize co-occurrence data? An analysis of some well-known similarity measures. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, *60*, 1635–1651. (In English)
20. Wang, X. D., Liu, J. J., & Sheng, F. S. (2014). Analysis of hotspots in the field of domestic knowledge discovery based on co-word analysis method. *Cybernetics and Information Technologies*, *14*(5), 145-158. DOI: 10.2478/cait-2014-0051 (In English)

21. Wu, K., Xi, Y., & Liao, X. (2013). Analysis on current research of supernetwork through knowledge mapping method. *Knowledge Science, Engineering and Management: 6th International Conference, KSEM* (pp. 538-549). https://doi.org/10.1007/978-3-642-39787-5_45 (In English)

